

Guidelines for Sustainable Community-based Tourism Development in Uthai Thani Province

Ajcharawan Sujkird¹ and Monsicha Anukun²

Modern Business Management, Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage Pathum
Thani Province, Thailand

E-mail: ajcharawan@vru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-7011-4407>

E-mail: Monsicha@vru.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-2582-1727>

Received 27/06/2024

Revised 30/06/2024

Accepted 25/07/2024

Abstract

Background and Aims: Community tourism is alternative tourism managed by communities. So that the benefits of tourism can be passed on to people in the community. Community-based tourism is a balance between conservation and development for sustainable development. The general principles of sustainable development are conservation and appropriate use of resources to create long-term benefits and distribution of benefits to the community. Tourism is a tool for improving the quality of life, livelihood, well-being, Identity and culture and the environment in the local community To allow the community to participate in development Therefore, in order to achieve a balance between conservation and development, the concept of sustainable tourism development was born. The study therefore gives importance to community tourism with the objectives: 1. To study the context and tourist attractions according to the way of life in Mueang District, Uthai Thani Province. and 2. To study guidelines for community tourism development in Mueang District, Uthai Thani Province.

Methodology: Qualitative Research uses questionnaires as a tool for in-depth interviews in the question community tourism management community resources Culture, tradition, participation. Information providers are community leaders, government agencies. Private sector in the area Locals and tourists, a total of 50 people.

Results: 1. Studying the context of communities and tourist attractions according to way of life, it was found that in terms of natural resources It has a rich natural and unique culture. Cultural traditions There is a Thai-Chinese culture that has been passed down for a long time. Management There is a mutual agreement between the group and those involved. Participation There is cooperation between the government, private sector and the public to promote and support each other. 2. Guidelines for tourism development: It was found that there are 5 approaches to developing as a tourist destination according to the objectives of tourists.

Conclusion: Uthai Thani Province There are outstanding tourism resources. It has a unique cultural tradition. Tourism management involves the government, private sector and citizens jointly managing, promoting and supporting sustainable tourism. Guidelines for community tourism development in Mueang District, Uthai Thani Province are defined in 4 guidelines: 1)

Develop it as a historical tourist attraction. 2) Develop it as an agricultural or natural tourism destination. 3) Develop it as a tourist attraction, a 1-2 night program or a morning and evening return trip. 4) Develop it as a local style tourist attraction. 5) Develop it as a special interest type of tourism.

Keywords: Travel; Development; Sustainability; Community; Management

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดอุทัยธานี

อัจฉราวรรณ สุขเกิด¹ และ มนสิชา อนุกุล²

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อให้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่งไปถึงคนในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อการพัฒนาความยั่งยืน โดยหลักการทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ มีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดีเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ความอยู่ดีมีสุข อัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ดังนั้นเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนาจึงได้เกิดแนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษาจึงให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบทและแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี และ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

ระเบียบวิธีการวิจัย: การศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในประเด็นคำถาม การบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทรัพยากรในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี การมีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชนในพื้นที่ก ชนบ้าน และนักท่องเที่ยว ทั้งหมดจำนวน 50 คน

ผลการวิจัย: 1. การศึกษาบริบทชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต พบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ ด้านวัฒนธรรมประเพณี มีวัฒนธรรมไทย - จีน ที่สืบทอดมานาน ด้านการบริหารจัดการ มีการกำหนดข้อตกลงร่วมกันของกลุ่มและผู้มีว่นเกี่ยวข้อง ด้านการมีส่วนร่วม มีความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนส่งเสริมและสนับสนุนกัน 2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ 5 แนวทาง ตามวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยว

สรุปผล: จังหวัดอุทัยธานี มีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ การจัดการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ร่วมกันบริหารจัดการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี กำหนดไว้ 4 แนวทาง คือ 1) พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือแหล่งธรรมชาติ 3) พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว โปรแกรม 1 – 2 คืน หรือเข้าไปเย็นกลับ 4) พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวสไตล์ลอคอล 5) พัฒนาเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบสนใจพิเศษ

คำสำคัญ: การท่องเที่ยว; การพัฒนา; การยั่งยืน; ชุมชน; การจัดการ

บทนำ

การท่องเที่ยวมีการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เน้นการพัฒนาการผลิตและบริการให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ เน้นประชาชนมีคุณภาพชีวิตและรายได้เพิ่มขึ้น (กรมส่งเสริมการเกษตร: 2565) รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน มีแนวทางการสร้างความสามารถในการแข่งขันภาคธุรกิจบริการให้สอดคล้องกับการกำหนดนโยบายของประเทศด้านการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสการเข้าถึงบริการและ

โอกาสด้านอาชีพ โดยการกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้เข้มแข็งภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และสร้างการท่องเที่ยวชุมชนเชื่อมโยงระหว่างชุมชน จังหวัด และภูมิภาค ในการพัฒนาท่องเที่ยวเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว (Tourism Village)

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่บริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อให้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่งไปถึงคนในชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และพัฒนา เพื่อการพัฒนาความยั่งยืน ถือเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และได้รับการสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติ โดยหลักการทั่วไปของการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ มีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างพอดีเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ระยะยาวและมีการกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ ความอยู่ดีมีสุข อัตลักษณ์และวิถีวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชนท้องถิ่น สิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายการท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ ต้องทำอย่างมีส่วนร่วม การประสานเชื่อมโยงเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาควิชาการ ในการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ถือเป็นเครื่องมือให้ชุมชนในการวางแผนดำเนินการและนำไปสู่การประเมินต่อยอดเพิ่มมูลค่า พัฒนาสิ่งที่ขาด และถอดบทเรียนเพื่อการพัฒนาต่อ โดยมีกรอบแนวคิดการวางแผนการพัฒนาโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา การบริหารจัดการผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นโดยชุมชน (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560)

จังหวัดอุทัยธานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย แผนพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี พ.ศ. 2566 – 2570 ได้ดำเนินงานเพื่อขับเคลื่อนจังหวัดอุทัยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งเน้นการบูรณาการของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน มีการกำหนดประเด็นพัฒนาในด้านการท่องเที่ยว ควบคุมวิถีชีวิต อัตลักษณ์และวัฒนธรรมของจังหวัดอย่างชัดเจน (สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี: 2566) จังหวัดอุทัยธานีมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและเกษตร นอกจากนี้มีสถานที่สำคัญที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยว คือ วัดจันทาราม หรือ วัดท่าซุง ที่มีความสวยงามและมีชื่อเสียงอีกหนึ่งแห่งในจังหวัดอุทัยธานีและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวพุทธของจังหวัดอุทัยธานี เป็นจังหวัดที่มีเมืองประวัติศาสตร์และธรรมชาติที่งดงาม เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง พื้นที่ที่มีความสำคัญกับชาวอุทัยธานี ตั้งอยู่ในอำเภอบ้านไร่ แหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีคุณค่าทั้งสัตว์ป่าหายาก พืชพันธุ์ป่าไม้นานาพันธุ์ นอกจากนี้แหล่งต้นน้ำที่สำคัญอีกหนึ่งแห่งของภาคกลางนอกจากนี้แม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำสะแกกรัง ถือเป็นแม่น้ำสายหลักที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของประชาชนชาวอุทัยธานี และมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ยังคงรักษาไว้ตามแบบฉบับดั้งเดิม รวมถึงถนนคนเดินตลาดเก่าบ้านสะแกกรัง ตรอกโรงยา ตั้งอยู่ที่ถนนท่าช้าง ตำบลอุทัยใหม่ อำเภอมือง จังหวัดอุทัยธานี ถือเป็นตลาดเก่าโบราณประจำจังหวัดอุทัยธานี ที่ยังคงความเป็นตลาดโบราณได้เป็นอย่างดี จังหวัดอุทัยธานีถือเป็นจังหวัดที่มีเป็นเอกลักษณ์ด้วยวิถีธรรมชาติ วิถีชีวิต และสภาพของสถาปัตยกรรมที่ทำให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นการศึกษาวิจัยเพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดอุทัยธานี จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความเป็นเอกลักษณ์ มีความโดดเด่นในเรื่องสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่การจัดการแหล่งท่องเที่ยวยังมีความหลากหลาย แต่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ดังนั้นเพื่อพัฒนาและขยายแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้ดีขึ้นสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ในการสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวทำให้นักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันค้นหาแนวทางการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มอย่างสมดุล

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี

การทบทวนวรรณกรรม

องค์การท่องเที่ยวโลก (Tourism of World) ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ประกอบด้วย ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น 2) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม ประกอบด้วย ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ท่องเที่ยวชมวัฒนธรรมและ ประเพณี ท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบท 3) รูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ ประกอบด้วย ท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ท่องเที่ยวเชิงกีฬา ท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ เป็นต้น การท่องเที่ยวเป็นนันทนาการรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวที่มีความผสมผสานจากสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร หรือการท่องเที่ยวสีเขียว (วาริชต์ มัธยมบุรุษ: 2562) จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีรูปแบบที่หลากหลายตามความต้องการของนักท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรม จึงมีการกำหนดประเด็นและจัดหมวดหมู่ เพื่อพิจารณาการกำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวอีกด้วย

1. องค์ประกอบการท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ (อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ: 2564) คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากความประทับใจ 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว เป็นระบบเส้นทางหรือการเดินทางไปถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก เป็นสิ่งจำเป็นที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการท่องเที่ยว สามารถสร้างภาพลักษณ์จากการท่องเที่ยวได้ ศิรินันท์ พงษ์นิรันดร์ และคณะ(2559) กล่าวถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ภายใต้มิติสิ่งแวดล้อม มิติการเมือง มิติสังคมและวัฒนธรรม และมิติเศรษฐกิจ มีรายละเอียดดังนี้

มิติสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และความร่วมมือของชุมชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงจำกัดให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

มิติการเมือง กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการสร้างกระบวนการวางแผน และการตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยว

มิติสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมท่องเที่ยวสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้คุณค่าของคนต่างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น

มิติเศรษฐกิจ มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนำไปสู่การกระจายรายได้ และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนในพื้นที่ของตนเองภายใต้ความร่วมมือการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism) เป็นการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว และต้องปลูกจิตสำนึกให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้ง นักท่องเที่ยว คนท้องถิ่น ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ในปัจจุบันมีรูปแบบการท่องเที่ยวหลายแบบที่มุ่งส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การท่องเที่ยวเชิงชุมชน (Community based tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นต้น สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) ที่จะต้องมีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนาน และมีการ

กระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชน รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย

3. ความหมายของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คณะกรรมการการบริันท์แลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนอง ความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อมาที่จะตอบสนองความต้องการของ พ ว ก เ ข า” (Sustainable development is development which meets the needs current generations without compromising the ability of future generations to meet their own needs) องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) อธิบายถึงการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลทั้ง 3 มิติ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเพื่อนำไปสู่ความอยู่ดีมีสุขของชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่พิเศษ กล่าวคือการท่องเที่ยวเป็นที่มาของรายได้ เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิตอันดีงาม และเป็นเครื่องมือในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนนั้น ได้แก่ นักท่องเที่ยว เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ

แวคคอดีเียะ มะรอมแม (2560) การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาโครงสร้างของระบบการท่องเที่ยว โดยการสร้างให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวและมูลค่าโดยรวมของอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นในทิศทางบวก และรักษามูลค่าของทรัพยากรธรรมชาติให้ยืนยาวและยั่งยืนตลอดไป สามารถสร้างรายได้ การประกอบอาชีพ คุณภาพชีวิตของท้องถิ่น และรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งปลูกสร้าง ให้เป็นที่นิยมของ นักท่องเที่ยวทั้งในปัจจุบันและอนาคต

อทิยาภรณ์ แก่นสุข (2559) ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นการกำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์และการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพแก่สมาชิกของสังคมในปัจจุบันและอนาคต (ทัศน์ชัย ศิริวรรณ :2564) ที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการพัฒนาของคนรุ่นต่อไปในอนาคต เป็นการพัฒนาที่ไม่ทำลายต่อระบบธรรมชาติ โดยมีรูปแบบของการพัฒนาที่ประกอบด้วย ความสมดุลระหว่าง 3 ระบบ คือ เป้าหมายทางสังคม (Social goals), เศรษฐกิจ (Economic goals) และสิ่งแวดล้อม (Environmental goals)

ดังนั้นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบนิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดประโยชน์ของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนในสมดุลของมิติเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

4. องค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาที่ยั่งยืน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 3 องค์ประกอบนี้ จะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน วัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ตามแนวคิดของ Edward Barbier (Barbier, 1987) คือ การบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 องค์ประกอบนี้ให้ได้ดีที่สุด และโดยที่สังคมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่สูงสุดในทุกส่วนประกอบได้ จึงจำเป็นต้องยอมลดเป้าหมายในบางองค์ประกอบเพื่อให้เป้าหมายในองค์ประกอบอื่นเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดลำดับความสำคัญระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ

ว่าจะให้องค์ประกอบใดมีลำดับความสำคัญที่สูงกว่าองค์ประกอบอื่นๆ เช่น ถ้าให้ลำดับความสำคัญทางด้านการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอันดับแรก ก็อาจต้องขัดเขยด้วยการให้เป้าหมายทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมลดลง

1. ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สังคมต้องสร้างความเจริญเติบโตที่ทำให้เกิดกระแสรายได้ที่เหมาะสม ในขณะที่ยังคงรักษาไว้ซึ่งแหล่งข้อมูลของทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ทุนมนุษย์และทุนธรรมชาติเป้าหมายพื้นฐาน 3 ประการของระบบเศรษฐกิจ คือ 1) การเพิ่มขึ้นในการผลิตสินค้าและบริการ 2) การตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน หรือการลดปัญหาความยากจน 3) ทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมเพิ่มขึ้น เป้าหมายพื้นฐาน 3 ประการนี้จะต้องดำเนินการในแนวทางที่ยั่งยืน

2. สังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จะต้องวางอยู่บนรากฐานของ 2 หลัก คือ หลักการความยุติธรรม และหลักการความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของคนในสังคมจะต้องมีความเท่าเทียมกัน สิทธิมนุษยชนและผลประโยชน์อื่นๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัยและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ความเป็นธรรมในสังคมนี้นี้ยะถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างผลิตภาพให้แก่สังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เป้าหมายทางสังคมทั้งด้านของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นธรรมในสังคม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ

3. ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งสต็อกของทุนธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ควรจะต้องดำรงอยู่ที่ทำให้ส่วนประกอบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ความมีเสถียรภาพของระบบนิเวศน์ของโลกจะไม่ถูกรบกวน

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดอุทัยธานี เป็นการศึกษา ค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทรัพยากรในชุมชน ข้อดีข้อเสียที่เกิดขึ้นในชุมชน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ได้แก่ 1)กำนัน 2)ผู้ใหญ่บ้าน 3)ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
2. หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 4 คน ได้แก่ 1) หัวหน้าสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดอุทัยธานี และ 2) เกษตรจังหวัดอุทัยธานี
3. เอกชนในพื้นที่ และผู้ประกอบการ จำนวน 20 คน ได้แก่ 1) ธุรกิจด้านบริการและการท่องเที่ยว 2) ธุรกิจร้านอาหาร 3)ร้านค้าแผงลอย
4. ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชน และนักท่องเที่ยว จำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เอกสาร/หลักฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การสังเกตการณ์ (Observation) โดยใช้ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพสังคมในชุมชนร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชน โดยมีการซักถาม การจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติ และใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษา หรือใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่ไปด้วยในขณะทำการศึกษา เพื่อศึกษาบริบทของชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน จนถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นธรรมชาติมากที่สุด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ได้แก่ ข้อมูลบริบทชุมชน ทรัพยากรในพื้นที่ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์ ใช้ประเด็นคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย และใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้อย่างเปิดกว้าง ไม่จำกัดคำตอบ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเต็มที่ครบถ้วน และเป็นจริงมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

หลังจากผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือสำเร็จ ได้มีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพที่จะทำให้ผู้วิจัยเกิดความเชื่อมั่น หากพบข้อบกพร่องในเครื่องมือ จะต้องมีการนำมาปรับปรุงแก้ไขให้แล้วเสร็จ ก่อนนำไปใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยจึงต้องใช้วิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ คือ การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล เป็นการตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลา สถานที่ ให้มีความสอดคล้องกัน นอกจากนี้การตรวจสอบเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ประเด็นคำถามมีความกระชับ ชัดเจน และครบถ้วนเพียงพอต่อการนำข้อมูลมาสู่ขั้นตอนการอภิปรายผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลนี้ผู้วิจัยได้จากภาครัฐและเอกชน ผู้ประกอบการ ชาวบ้านที่อาศัยในชุมชน และนักท่องเที่ยว จำนวน 50 คน คือ ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลและมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ในส่วนขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำหลักการเปรียบเทียบข้อมูล การหาความหมายจากข้อมูล และการสร้างข้อสรุปอุปนัย มาใช้ในการศึกษาวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้ (บุรณิรัตน์สมบัติ, 2557: 55-56)

1. การเปรียบเทียบข้อมูล เป็นการหาความเหมือนและแตกต่างของข้อมูลตั้งแต่ 2 ชุดขึ้นไป เพื่อให้เกิดความเป็นระบบ และสามารถสร้างข้อสรุปที่ค้นพบได้
2. การประชุมเพื่อระดมสมอง เพื่อเปิดโอกาสให้ตัวแทนได้ร่วมวิเคราะห์ ข้อดี ข้อเสีย ของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง
3. การนำเสนอผลการวิจัยอยู่ในลักษณะของการบรรยายเพื่อเสนอข้อค้นพบทั่วไปและอ้างอิงด้วยคำพูดของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1. เพื่อศึกษาบริบทและแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต อำเภอเมือง จังหวัดอุทัย พบว่า

(1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติการท่องเที่ยว

ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชน จังหวัดอุทัยธานี เป็นเมืองที่มีความเงียบสงบผู้คนดำรงวิถีชีวิตเรียบง่าย มีอาชีพทำการเกษตรและมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจหลากหลาย ทั้งมรดกโลก ธรรมชาติ ป่าไม้ ศิลปวัฒนธรรม วัดท่าซุง รวมถึงมีอาหารท้องถิ่นราคาไม่สูงให้เลือกเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้จังหวัดอุทัยธานียังมีอีกหนึ่งสถานที่สำคัญนั่นก็คือ “แม่น้ำสะแกกรัง” เป็นแม่น้ำที่สำคัญของวิถีชีวิตของชาวอุทัยธานี ในอดีตเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ โดยเป็นทั้งเส้นทางสัญจรของชาวบ้านและเป็นเส้นทางขนส่งสินค้า รวมถึงเป็นแหล่งทำการค้าขายที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของภาคกลาง ปัจจุบันแม่น้ำสะแกกรังยังดำรงคงอยู่เป็นเอกลักษณ์ และวิถีชีวิตของชุมชนเรือนแพขนาดใหญ่ยังเหลืออยู่ ถือเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาท่องเที่ยววิถีชีวิตเรือนแพสะแกกรัง นักท่องเที่ยวจำนวนมากนิยมมาถ่ายรูปพระอาทิตย์ขึ้นยามเช้าและชมบรรยากาศ นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันโดดเด่นแห่งอุทัยธานี เป็นไปตามคำขวัญจังหวัดอุทัยธานี นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในอำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ได้แก่ วัดจันทาราม หรือวัดท่าซุง, เขาสะแกกรัง หรือวัดสังกัสรัตนคีรี, วัดอุปถัมภ์ หรือเดิมมีชื่อเรียกว่า วัดโบสถ์มโนรมย์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรัง, ล่องเรือแม่น้ำสะแกกรัง, ตลาดเก่าบ้านสะแกกรัง ตรอกโรงยา, สะพานแขวนเกาะเทโพ เป็นต้น

(2) ด้านวัฒนธรรมและประเพณี

“เมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตรปลอดภัย สังคมอุทัยผาสุก” เป็นวิสัยทัศน์จังหวัดอุทัยธานี นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจะเห็นความแตกต่างจากที่อื่น คือ วัฒนธรรมไทย - จีน ที่มีมายาวนาน ตลาดเช้า เป็นวิถีดั้งเดิมของคนอุทัย ชุมชนแพตรงแม่น้ำสะแกกรัง เป็นจุดแข็งของจังหวัดอุทัยธานี แพริมน้ำที่หาได้ยากที่ยังคงวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ

(3) ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการโดยการสร้างกฎ ระเบียบ ข้อตกลงร่วมกันในกลุ่มชุมชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

1. การบริหารจัดการกลุ่มตามข้อตกลง ข้อปฏิบัติของกลุ่มเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่ม การตลาด การเงินและบัญชี
2. การจัดสรรรายได้ มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อสร้างความเท่าเทียม
3. การอนุรักษ์ มีการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมเป็นฐานข้อมูลโดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้เก็บข้อมูล รวมถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการสร้างความตระหนักรู้
4. พัฒนาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยว เพื่อสร้างมูลค่าให้เส้นทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกับชุมชน

(4) ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นต่อการจัดการท่องเที่ยวถือว่า ชุมชนมีบทบาทในกิจกรรมร่วมกัน พัฒนาการท่องเที่ยว ภาครัฐมีส่วนร่วมในการสนับสนุนชุมชนโดยการนำงบประมาณมาพัฒนาระบบสาธารณูปโภค การดูแลความสงบสุขในพื้นที่ไม่ให้เกิดภัยพิบัติ และภาครัฐสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้น เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว ดังนั้นทั้งชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ พัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงยังรักษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ให้คงอยู่อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

(1) สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

1. ประชาชนและแหล่งท่องเที่ยวมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้สวยงาม มีการรักษาสภาพของธรรมชาติ เช่น สวน ไร่ นา ให้ยังคงเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่
2. แบ่งเขตความรับผิดชอบในการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็น 3 ส่วนหลัก ๆ คือ 1) เขตบริการท่องเที่ยว 2) เขตที่อยู่อาศัยของประชาชน 3) เขตธุรกิจในการประกอบอาชีพ เช่น ที่พัก ร้านอาหาร เป็นต้น

(2) เส้นทางคมนาคม

1. ด้านคมนาคม มีความสะดวกสบายในการเดินทาง ไม่เป็นอุปสรรคการเดินทางสะดวก สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว
2. ด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว ราคาที่พักไม่สูงอยู่ที่ราคา 500 – 2,500 บาท รวมถึงร้านอาหารเป็นส่วนขับเคลื่อนสำคัญให้คนในชุมชนสามารถที่จะพัฒนาเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวด้วยบริการความเป็นกันเองของคนในชุมชน ความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวและประเพณีที่สืบทอดกันมาทำให้แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดอุทัยมีความแตกต่างจากที่อื่น
3. ด้านสาธารณูปโภค มีบริการห้องน้ำสาธารณะ ที่นั่งพัก มีที่จอดรถเพียงพอ
4. ผู้นำชมท่องเที่ยว มีผู้รู้ ปราชญ์ท้องถิ่น หรือมัคคุเทศก์ เป็นผู้แนะนำแหล่งท่องเที่ยว

(3) ความร่วมมือทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน

การบริการของหน่วยงานราชการ บางหน่วยงานราชการ มีการติดต่อประสานงานเป็นไกด์ท้องถิ่นของถนนคนเดินตรอกโรงยา ใช้นักเรียนในพื้นที่เป็นผู้อธิบายหรือเล่าเรื่องโรงผืนในอดีตรองรับนักท่องเที่ยวได้ดี สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เพราะเป็นเมืองขนาดเล็กทำให้สามารถดูแลหรือรองรับการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

หน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนการท่องเที่ยว ควบคู่กับการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนได้อย่างดี ภาครัฐประสานกับผู้ประกอบการในการดูแลสถานที่ท่องเที่ยว ผู้ประกอบการสามารถทำสื่อโฆษณาได้ด้วยตนเอง การประชาสัมพันธ์หรือการสื่อสารป้ายประกาศมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐเข้ามาบริหารจัดการในส่วนของการทำสินค้าและการแปรรูปของกลุ่มวิสาหกิจ

ข้อดี และข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รายละเอียดจากการสัมภาษณ์ โดยนำมาวิเคราะห์ ข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ดังนี้

ข้อดี

1. ลักษณะทางกายภาพของจังหวัดมีความหลากหลาย เป็นธรรมชาติและเป็นมรดกโลก
2. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย มีการสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยาวนาน เช่น ตักบาตรเทโว
3. ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น
4. หน่วยงานภาครัฐ ให้การสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว
5. เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านธรรมชาติ เช่น วิถีชีวิตริมแม่น้ำสะแกกรัง วิถีชีวิตชุมชน

ข้อเสีย

1. ขาดการสืบทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่
2. นักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่เข้ามาไม่รู้ถึงประเพณีการปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับวิถีชุมชน

3. หากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากจะส่งผลต่อวิถีชีวิตชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อ 2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า

1. สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า ในอำเภอเมือง มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน เช่น วัดท่าซุง วัดสังกัสรัตนคีรี ที่เป็นชื่อเสียงของจังหวัดอุทัยธานี มีความเป็นเอกลักษณ์ของสถานที่ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น
2. สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือแหล่งธรรมชาติ เนื่องจากจังหวัดอุทัยธานียังคงเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางภูมิทัศน์ สวนเกษตร สวนสมุนไพร เป็นต้น
3. สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โปรแกรม 1 วัน หรือ เช้า - เย็น กลับ, หรือ 2 วัน 1 คืน, พักผ่อนวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นต้น เนื่องจากการเดินทางสะดวกใช้ระยะเวลาการเดินทางเพียง 2 ชั่วโมง จากกรุงเทพมหานคร
4. สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสไตล์โลคอล สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน จากสภาพแวดล้อมและบริบทของพื้นที่ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกผ่อนคลาย การท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ สัมผัสวิถีชีวิตชุมชนแบบเรียบง่าย ซึ่งเป็นที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน
5. พัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบสนใจพิเศษ เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวแบบผจญภัย การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล เป็นต้น

อภิปรายผล

1. การศึกษาบริบทและแหล่งท่องเที่ยวตามวิถีชีวิต อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการสำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวภายในชุมชนและพื้นที่เชื่อมโยงโดยรวมมีความโดดเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นไปตามคุณลักษณะขององค์ประกอบที่กำหนดไว้ J. Pelasol (2012) กำหนดองค์ประกอบ 6 ประการได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ที่ทำให้ประทับใจ, สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ที่พัก (Accommodation) และกิจกรรม (Activities) ทั้งหมดล้วนมีความสัมพันธ์กัน

การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า ผู้นำชุมชน ประชาชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน รวมถึงมีการกำหนดนโยบายสนับสนุนและมีการทำเป็นบันทึกประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทำให้เกิดการเชื่อมโยงของทรัพยากรและการใช้สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม ทำให้เห็นถึงการเชื่อมโยงของทรัพยากรและการใช้สถานที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและประเพณี สอดคล้องกับ แสงรวี เกตุสุวรรณ (2563) อธิบายสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีผลต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทย โดยเฉพาะความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ โดดเด่นแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมที่สวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวเป็นจุดโดดเด่นที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ

การบริหารจัดการท่องเที่ยว พบว่า ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีการประสานงานกับกลุ่มสมาชิกที่จัดการแหล่งท่องเที่ยว มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว ราคาการท่องเที่ยว และแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มและนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์และความเรียบร้อย สอดคล้องกับ ศรีณย์ สัณนันทน์ และคณะ (2566) อธิบายผล

การศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนได้ต้องมี การจัดการด้านอนุรักษ์ การจัดการท่องเที่ยว การดูแลแหล่งท่องเที่ยว การบริการสาธารณูปโภคให้นักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารและชุมชนได้รายได้จากการท่องเที่ยว

การติดตามและการประเมินผล พบว่า มีการติดตาม คุณภาพการบริการการท่องเที่ยวทั้งรูปแบบการจัดกิจกรรม การเดินทาง ที่พัก และร้านอาหาร โดยการสอบถามนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการและการสังเกตพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว เพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาและตรวจสอบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว เพื่อให้มีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน และสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา

2. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี มีแนวทางเป็นไปดังต่อไปนี้ 1). สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2). สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือแหล่งธรรมชาติ 3). สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว โปรแกรม 1 วัน หรือ เช้า - เย็น กลับ, หรือ 2 วัน 1 คืน, พักผ่อนวันหยุดสุดสัปดาห์ เป็นต้น 4). สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวสไตล์ลอคอล สัมผัสวิถีชีวิตชุมชน 5). พัฒนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบสนใจพิเศษ

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน จังหวัดอุทัยธานี เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อผ่อนคลายและสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวโดยชุมชนเรียนรู้ร่วมกัน เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาศึกษาทรัพยากร วัฒนธรรม ของชุมชน โดยชุมชนได้รับผลตอบแทนจากการเข้ามาใช้บริการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การท่องเที่ยวโดยชุมชนถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่ของชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมทางสังคมและสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจชุมชน ให้เกิดความยั่งยืนทั้งวัฒนธรรมและประเพณีสืบไป สอดคล้องกับ ญัตติพัชร มณีโรจน์ (2560) อธิบายการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จสมาชิกเห็นประโยชน์จากการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะประสบความสำเร็จต้องมีการประสานกันทั้งหน่วยงานภายใน และภายนอกชุมชน บุคคลและกลุ่มบุคคล มีการเกื้อกูลกันสนับสนุนบริการนักท่องเที่ยว มีการส่งมอบผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวถือเป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. การกระจายผลประโยชน์ จากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ยั่งยืน นักท่องเที่ยว ชุมชนและผู้ประกอบการ ต้องมีการเพิ่มศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ให้เชื่อมโยงกับการสร้างรายได้ในชุมชน เพื่อป้องกันความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์และความสามัคคี ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การแนะนำและสนับสนุน

2. จากการสำรวจพบว่า ถึงแม้จะมีการสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวแต่พบข้อจำกัดของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการบริการภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรชุมชน ดังนั้นควรมีการวางแผนการกำหนดราคานำเที่ยวให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจในช่วงนั้น

3. การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีแผนการรองรับการจัดการขยะและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง เพื่อยังคงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2565). แผนยุทธศาสตร์ส่งเสริมการเกษตร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน. *วารสารการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*. 13(2), 25-46.
- ทัศนชัย ศิริวรรณ. (2564). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนน้ำเกี๋ยน. อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนบริหารการและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- บุรณิ รัตนสมบัติ. (2557). การพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืนในขนาดของวิสาหกิจขนาดใหญ่. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรัชต์ มัธยมบุรุษ. (2562). โครงสร้างของระบบการท่องเที่ยว. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 14(1), 94 – 102.
- แวคคอดีเ้ายะ มะรอมแม (2560).การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของ จังหวัดปัตตานี ภายใต้กรอบความร่วมมืออาเซียน. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการสิ่งแวดล้อม) คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- ศรัณย์ สัจฉานันต์ และคณะ. (2566). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน. *วารสารมติชนรายวัน*, 4(6), 232-245.
- ศรินันท์ พงษ์นรินทร์ และคณะ. 2559. แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษากิจการ*. 9(1), 234-259.
- สำนักงานจังหวัดอุทัยธานี. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดอุทัยธานี พ.ศ. 2566 – 2570. กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด, อุทัยธานี.
- แสงรวี เกตุสุวรรณ. (2563). องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวชาวยุโรป. คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อติยาภรณ์ แก่นสุข. (2559). หลักการและแนวทางการบริหารการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : สุขุมวิทการพิมพ์.
- อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. สาขาวิชาการวางแผนเมืองและสภาพแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้
- Barbier, E.B. (1987). The Concept of Sustainable Economic Development. *Environmental Conservation*. 14(2), 101 – 110
- Brundtland, H. (1987). *Our Common Future*. New York: Oxford University Press.
- Collier, A. & Harraway, S. (1997). *Principles of Tourism*. Auckland: Longman.
- Ester, R.J. (1993). Toward sustainable development: From theory to praxis. *Social Development Issues*. 15 (3), 1 – 29.
- Pelasol, J. (2012). Igcabugao: A Potential Tourist Destination in the Southern Part of Iloilo, Philippines. *International Peer Reviewed Journal JPAIR Multidisciplinary Research is being certified for QMS ISO 9001:2008 by the Anglo-Japanese American Registrars of the United Kingdom*.